

SAT-2B.412-1-EM1-03

AGRICULTURAL MACHINERY AND TECHNICAL SERVICES MARKETS^{28, 29}**Assoc. Prof. Lyubomir Lyubenov, DSc.**

Department Economics and International Relations

University of Ruse “Angel Kanchev”

Абстракт: Целта е определяне мащабите на българските пазари на земеделска техника и технически услуги. Пазарите на нова (1.6) и употребявана (0.53) земеделска техника са над 2.1 млрд. лв./год., а пазарите на технически услуги (сервизни - 0.38, механизирани - 0.6 и др.) над 1 млрд. лв./год. Българското земеделие генерира пазари на агротехника и технически услуги, които надхвърлят 3.2 млрд. лв./год., но реалните им стойности са по-големи, тъй като официалната статистика не обхваща всичките им обеми и цени. Тези пазари ще нарастват устойчиво, заради увеличаване на механизацията и автоматизацията на агропроцесите.

Ключови думи: земеделски машини, сервизни услуги, механизирани услуги.

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Глобалните климатични промени през последното десетилетие оказват силно влияние, и то предимно негативно, върху добивите на земеделските производители. Налице е и устойчива глобална тенденция към увеличаване на размерите на земеделските стопанства, която след приемането на България в ЕС е по-динамична и силно изразена. Поради това земеделските стопанства като основни потребители на земеделска техника все повече предпочитат по-големи и високопроизводителни машини, които пестят ресурси и позволяват скъсяване на времето за прибиране на реколтата и други земеделски дейности. Посочените глобални тенденции налагат и необходимост не само от по-добра осигуреност на стопанствата с техника, но и със сервизни и др. услуги.

Устойчивото и нарастващото търсене на земеделски продукти за храни и на агросуровини за много индустрии, води до устойчиво търсене на земеделска техника, която е неизменна част от съвременните механизирани технологии в земеделието. Индустрията за земеделска техника в глобален мащаб цели да подобри ефективността на земеделските процеси и да постигне по-високи и качествени добиви. Пазарите на земеделска техника в цял свят нарастват, като се очаква от 180.81 млрд. USD през 2023 г. да достигнат до 296.61 млрд. USD до 2030 г., при годишни темпове на растеж от 7.3% (www.bgfarmer.bg, 25.01.2024). Те нарастват устойчиво, тъй като земеделието става все по-механизирано и по-автоматизирано.

Индустрията за земеделска техника включва различни верижни и колесни трактори, почвообработващи машини (плугове, брани, култиватори, разрохквачи и т.н.), сеитбени и торовнасящи комплекси, комбайни и жътвени приспособления, косачки, балировачки, сламопреработващи машини, оборудване за различни видове напоителни системи и др. Тракторите заемат най-голям дял - около 1/3 от пазара, поради тяхната гъвкавост и широк спектър на приложения в агропроцесите. Търсенето им нараства поради необходимостта от ефективни и точни земеделски

²⁸ Настоящият доклад е в изпълнение на проект на Факултет „Бизнес и мениджмънт“ 2025-ФБМ-01 на тема „Трансформация на социално-икономически системи чрез интеграция и дигитализация“, финансиран от Фонд "Научни изследвания" на Русенски университет „Ангел Кънчев“.

²⁹ Заглавие на доклада на български език: ПАЗАРИ НА АГРОТЕХНИКА И ТЕХНИЧЕСКИ УСЛУГИ.

практики. Ще нараства и търсенето на интелигентни зърнокомбайни оборудвани с технологии за наблюдение и автоматизиране на процесите.

Предвид засилващите се процеси на дигитализация и навлизане на изкуствения интелект, ще нарастват иновациите в интелигентни и високопроизводителни автономни машини, които все повече оптимизират процесите без намеса на оператор. Стремелът на земеделските стопанства към намаляване на себестойността, вкл. и чрез по-широкото навлизане на прецизното земеделие, също налагат по-производителни и интелигентни машини. Съобразно тези тенденции производителите и търговците на земеделска техника ще продължат да инвестират в производството на прецизни високопроизводителни машини и търговско-сервизни и логистични центрове, които предоставят различни услуги по наблюдение, поддръжка, ремонт и др.

Финансовият климат в България и възможностите за гъвкаво финансиране и субсидиране са много важни за стимулиране търсенето на земеделска техника, сервизни и др. услуги. Увеличаването на добивите и цените на земеделската продукция влияят позитивно на възможностите за собствено финансиране. Първото налага развитие на поливното земеделие за преодоляване на последствията от глобалната промяна на климата и зачестилите засушавания, и то също изисква големи инвестиции в техника. Второто изисква държавни политики за стабилизиране на цените на земеделските продукти, чрез регулиране на вноса и произведените количества, върху които влияят земеделската техника, себестойността и др.

Общите приходи на топ 25 от вносителите на земеделска техника в България през 2021 са 1.049 млрд. лв., през 2022 год. са 1.407 млрд. лв. и през 2023 год. спадат до 1.372 млрд. лв. (Капитал, 2024). През 2023 год. само едно дружество от тях е било на загуба, а средната им рентабилност е 7%. При условие, че около 100 дружества са вносители на земеделска техника в България, то общите приходи на всички надхвърлят 1.6 млрд. лв./год. Пазарът ще нараства устойчиво, предвид увеличаването на износа и на потреблението на храни и на земеделски суровини за индустриални и др. цели - горива, лекарства, козметика и др. Същият тренд ще следват и пазарите на сервизни и др. услуги, тъй като те са пропорционални на машините в експлоатация.

Следва да обърнем внимание, че не само в световен мащаб, но и в България съществува много добре развит пазар на употребявана земеделска техника. Този пазар има важна роля за осигуряване с машини на стопанствата, които нямат финансови и други възможности (количествени, технологични, организационни и т.н.) за закупуване на нова техника. Употребяваната земеделска техника изисква по-малки първоначални инвестиции, тя е в наличност, все по-често с гаранции за експлоатация и по-стабилна остатъчна стойност спрямо новите машини. Поради това пазарът на употребявана земеделска техника съставлява не по-малко 1/3 от този на нова техника (1.6/3), т.е. той е поне 0.53 млрд. лв./год.

През 2023 г. са регистрирани общо 28424 бр. земеделска и горска техника, в т.ч. 10147 нови машини (Табл. 1), които са недостатъчни за обновяването ѝ. Поддръжката и ремонтът на машини и дребен инвентар за 2023 год. е 379.4 млн. лв., което е с 8.7% по-малко от предходната година - 415.5 млн. лв. (Аграрен доклад, 2024). Българското земеделие ползва многообразни като видове и брой машини, но основни ползватели на сервизни услуги са тракторите, зърнокомбайните, силажокомбайните и др.

самоходни и енергетични машини, а тракторни ремаркета, машини за сеитба и садене, машини за торене и растителна защита, фуражоприбиращи, почвообработващи, зърно и семепочистващи, поливни и др. машини в по-слаба степен.

Табл. 1. Регистрирани нови самоходни и енергетични машини,
(Аграрен доклад, 2020-2024)

Години	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Колесни трактори, бр.	1124	801	1302	1418	1262	1260
Зърнокомбайни, бр.	173	134	185	219	169	100
Телескопични товарачи, бр.	296	251	331	363	330	356
Челни товарачи, бр.	172	173	223	208	279	375

Земеделските стопанства се нуждаят не само от сервизни услуги, но и от производствени услуги за механизация на процесите в земеделието, които заедно с др. услуги за и с техника са технически услуги (Любенков, 2000). Всяка година част от земеделските стопанства с недостиг на техника ползват различни производствени услуги за основна и предпосевна обработка на почвата, прибиране на културите и др. Техните пазари могат да се определят, и въпреки индивидуалното договаряне на различните услуги и техните цени, има официална статистика за тях. Освен това част от агротехниката - трактори и др., се използват и в урбанизираните територии, което увеличава още повече пазарите на услуги с агротехника.

От приемането на България в ЕС през 2007 год. до 2023 год. делът на производствените услуги в крайната земеделска продукция по базисни цени нараства от 7.4% до 9.4%, вкл. и в абсолютна стойност от 0.39 млрд. лв./год. до 0.59 млрд. лв./год. (Аграрен доклад, 2008 - 2024). Ръстът в стойността им през този период се дължи не толкова от нарастване в обема им, а на ръст в техните цени в резултат на сериозното увеличение на цените на много други средства за производство - семена, торове, препарати, фуражи и др. Пазарът на производствени (механизирани) услуги остава относително устойчив (0.546-0.596 млрд. лв./год.) за периода 2021-2023 год. (Аграрен доклад, 2024), тъй като те са необходими и търсени от стопанствата, вкл. и в перспектива.

Българското земеделие генерира пазари на агротехника и услуги за нея (сервизни) и такива с нея (механизирани - оран, прибиране на културите и др.) за над 3.2 млрд. лв. (Табл. 2). Следва да отбележим, че реалните пазари на агротехника и технически услуги (сервизни и механизирани) в българското земеделие са по-големи, тъй като официалната статистика не обхваща не само техните количества и цени, но и много технически услуги от самообслужване и др. Поради това не само всички от посочените пазари в Табл. 2 са по-големи, но има и други необхванати от официалната статистика, които не могат да се детерминират, и които реално увеличават още повече пазарите на агротехника и технически услуги в националния агросектор и извън него.

Табл. 2. Пазари на агротехника и технически услуги за 2023 год.

Видове пазари	Стойност, млрд. лв./год.
Нова земеделска техника	1.6
Употребявана земеделска техника	0.53
Сервиз на агротехника	0.38
Производствени (механизирани) услуги	0.6
Други	0.1
Общо	3.2

Пазарите на нова земеделска техника в България ще продължават да нарастват в количествено отношение като брой машини и качествено чрез по-енергонаситени земеделски машини. Темповете на ръст ще зависят от политиките на обновяване на техниката, възможностите за финансиране и др. Пазарите на употребявана земеделска техника и технически услуги (сервизни, механизирани и др.) в настоящия момент компенсират в значителна степен недостига на нова земеделска техника, поради пониската платежоспособност на преобладаващите малки земеделски стопанства и свито вътрешно търсене в периоди с неустойчиво икономическо развитие и финансиране. Те също ще продължават да нарастват устойчиво.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Пазарите на нова (1.6) и употребявана (0.53) земеделска техника са над 2.1 млрд. лв./год., а пазарите на технически услуги (сервизни - 0.38, механизирани - 0.6 и др.) над 1 млрд. лв./год.

Българското земеделие генерира пазари на агротехника и технически услуги, които надхвърлят 3.2 млрд. лв./год. Тези пазари ще нарастват устойчиво, поради механизирани и автоматизирани на агропроцесите.

ЛИТЕРАТУРА

Аграрен доклад. 2008 - 2024. Министерство на земеделието и храните. София.

Капитал, земеделие и бизнес, специално издание. 2024. Топ 100 най-големите компании в селското стопанство. Икономедия.

Любенов Л. 2000. Автореферат на дисертация на тема “Изследване стратегията на фирми за технически услуги в земеделието”, София, с. 32.

www.bgfermer.bg/Article/16859499, 25.01.2024.